

**MAKTABGACHA TA'LIM MUASSASALARIDA TA'LIM
TIZIMINI YARATISHDA INTIZOMIY JIHALARNING AHAMIYATI**

*DTPI Pedagogika fakulteti, Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2 kurs
talabasi Sayidqulova Maftuna*

Annotatsiya: *Maqolada maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim tizimini yaratishda qanday intizomiy jihatlarga e'tibor qaratishimiz va bularni samarali qo'llashimiz mumkinligi haqida bayon etilgan. Ta'lim tizimida intizomiy jihatlarga rioya qilishlik zarur va bu orqali biz ko'zlangan manzilga tezroq yetib boramiz. Va maqolada qadimgi buyuk allomalarimiz ham intizomiy jihatlar haqidagi fikr -mulohazalari qanchalik haqiqat ekanligini guvohi bo'lamiz. Maktabgacha ta'limning rivoji va intizomiy jihatlar bularni bir-bira bo'g'liq ekanligi yoritilgan.*

Kalit so'zlar: *Ilova, vazirlik tizimi, maktabgacha ta'lim vazirligi, farmoyishlar, qarorlar, intizom, jazo, xalqaro standartlar, jazo intizomi.*

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" 2017-yil 30-sentabrdagi PQ-3305-son qarorini bajarish yuzasidan O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi ta'lim vazirligi qaror qildi.

1. Quydagilar:

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi to'g'risidagi nizom 1-ilovaga muvofiq:

Maktabgacha ta'lim muassasalari rahbar va mutaxassislarini qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish institutning ustavi 2-ilovaga muvofiq tasdiqlangan.

2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi, Xalq ta'limi vazirligi manfaatdor vazirliklar va idoralar bilan birgalikda ular tomonidan qabul

qilingan normative-huquqiy hujjatlar bir oy muddatda ushbu qarorga muvofiqlashtirilishini ta'minlasinlar.

3. Mazkur qarorning bajarilishini nazorat qilish O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim vaziri A.V.Shin zimmasiga hamda O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining ta'lim, ilm-fan va yoshlar siyosati masalalari axborot-tahlil departamentiga, O'zbekiston Respublikasining Bosh vaziri A.Aripov.

O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi to'g'risida nizom.

Ushbu Nizom O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligining (keyingi o'rinlarda Vazirlik deb ataladi) maqomi asosiy vazifalari va funksiyalarni, huquqlari va javobgarligini, faoliyatini tashkil etish hamda hisob berish tartibini, shuningdek, uning rahbarligining funksional vazifalari va javobgarligini tartibga soladi.

Vazirlik maktabgacha ta'lim sohasida davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish uchun javob beradigan vakolatli davlat boshqaruvi organi hisoblanadi.

Vazirlik O'zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasiga (keyingi o'rinlarda Vazirlar Mahkamasiga deb ataladi) bo'ysunadi.

Vazirlik o'z faoliyatini O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "maktabgacha ta'lim tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlar to'g'risida" 2017-yil 30-sentabirdagi PF-5198-son Farmoniga va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi maktabgacha ta'lim vazirligi faoliyatini tashkil etish to'g'risida" 2017-yil 30-sentabirdagi PQ-3305-son qaroriga muvofiq amalga oshiriladi.

Vazirlik o'z faoliyatida O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va qonunlariga, O'zbekiston Respublikasi Oliy majlisi Palatalarining qarorlariga, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining farmonlari, qarorlari va farmoyishlariga, Vazirlar mahkamasining qarorlari va farmoyishlariga, shuningdek, ushbu Nizomga va boshqa qonun hujjatlariga amal qiladi.

Vazirlikning o'z vakolatlari doirasida qabul qilingan qarorlari davlat va xo'jalik boshqaruvi organlari, mahalliy davlat hokimiyati organlari, boshqa

tashkilotlar va ularning mansabdor shaxslari, shuningdek, fuqarolar tomonidan bajarilishi majburiydir.

Qoraqalpoqiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi, viloyat maktabgacha ta'lim boshqarmalari, Toshkent shahar maktabgacha ta'lim bosh boshqarmasi, maktabgacha ta'lim tuman(shahar) bo'limlari (keyingi o'rinlarda hududiy bo'linmalar deb ataladi). Vazirlik tarkibiga kiradigan tashkilotlar yuridik shaxslar hisoblanadi. O'zbekiston Respublikasi Davlat gerbi tasviri tushirilingan va o'z nomi davlat tilida yozilgan muhrga hamda blankalarga, mustaqil balansga, O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligining G'aznachiligida shaxsiy g'azna hisobvaraqlariga, bank hisob raqamlariga, shu jumladan, xorijiy valyutadagi bank hisob raqamlariga ega bo'ladi.

Vazirlikning rasmiy nomi:

A) davlat tilida:

To'liq nomi-O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta'lim vazirligi, qisqartmasi-MTV.

B) rus tilida:

To'liq nomi- Ministerstvo doshkolnogo obrazovaniya Respubliki Uzbekistan, qisqartmasi-MDO;

V) ingliz tilida:

To'liq nomi-The Ministry of preschool Education of the Republic of Uzbekistan,

Qisqartmasi-MoPrE.

Vazirlik tizimiga quydagilar kiradi:

Vazirlikning markaziy apparati;

Hududiy bo'linmalar;

Maktabgacha ta'lim muassasalari rahbar va mutaxassislarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish instituti;

“Maktabgacha ta'lim metodikasi” jurnali tahririyati; davlat maktabgacha ta'lim muassasalari.

1. Quydagilar Vazirlikning asosiy vazifalari hisoblanadi.

1) maktabgacha ta'lim sohasida yagona davlat siyosatini ishlab chiqish va amalga oshirish ;

2) maktabgacha yoshdagi bolalarni har tomonlama intellektual, axloqiy, estetik va jismoniy kamol toptirish uchun shart -sharoitlar yaratish;

3) bolalarni maktabgacha ta'lim bilan bosqichma-bosqich to'liq qamrab olishni ta'minlash;

4) zamonaviy innavatsion pedagogik texnologiyalarni, ta'lim va tarbiyaviy samarali shakllari hamda usullarini o'quv-tarbiya jarayoniga joriy etish;

5) maktabgacha ta'lim muassasalarini milliy madaniy-tarixiy qadriyatlarni aks ettiruvchi va bolalikdan kitob o'qishga qiziqish uyg'otuvchi o'quv-metodik, didaktik materiallar, rivojlantiruvchi o'yin va o'yinchoqlar, badiiy adabiyotlar bilan ta'minlash;

6) zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo'llagan holda bolalarni tarbiyalash va har tomonlama kamol toptirish masalalarini yuqori professional darajada hal etishga qodir bo'lgan maktabgacha ta'lim muassasalari rahbar va pedagog kadrlarni qayta tayyorlash va ulrning malakasni oshirish;

7) maktabgacha ta'lim muassasalari xodimlarini moddiy rag'batlantirish tizimini yaratish hamda ta'lim-tarbiya jarayoniga tajribali, yuqori malakali va kasbiy jihatdan puxta tayyorlangan pedagog kadrlar hamda tarbiyachilarni jalb qilish;

8) maktabgacha ta'lim muassasalari tarbiyalanuvchilari uchun munosib shart-sharoitlar, shu jumladan , to'laqonli va ratsional, muvozanatli, sog'lom va to'g'ri ovqatlanishini ta'minlashga, asoslangan tibbiy ko'rsatmalar bilan belgilanadigan hajmlarda va intensivlikda ko'ngil -ochar va bilim beruvchi mashg'ulotlar elementlari bo'lgan serharakat o'yinlar va mashqlar uyishtirishga yo'naltirilgan shart-sharoit yaratish;

9) O'zbekiston Respublikasi sog'likni saqlash vazirligi bilan birgalikda maktabgacha ta'lim muassasalarida bolalarga tibbiy hizmat ko'rsatish hamda

ularning hayoti va sog'lig'ini himoya qilish bo'yicha profilaktika chora-tadbirlarini muvofiqlashtirish.

Vazirlik tizimiga kiradigan maktabgacha ta'lim muassasalarini rivojlantirish istiqbollarini prognozlashtiradi, davlat dasturlarini va hududiy dasturlarni ishlab chiqadi;

Maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablari, maktabgacha ta'lim tizimi mutaxassislariga qo'yiladigan malaka talablari bajarilishi ustidan idoraviy nazoratni tashkil etadi;

Maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablari sifatli bajarilishini ta'minlash borasida maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatini muvofiqlashtiradi;

Maktabgacha ta'lim muassasalari faoliyatiga metodik rahbarlik qiladi;

Tarbiyalanuvchilarning yosh va psixofiziologik xususiyatlarini hamda ularning o'zlashtirish imkoniyatlarini hisobga olgan holda ilmiy-texnik taraqqiyotdan, jamiyat ehtiyojlaridan kelib chiqib maktabgacha ta'limga qo'yiladigan davlat talablari, o'quv dasturlari, darsliklar uzluksiz takomillashtirilishini tashkil etadi;

Shu jumladan, axborot texnologiyalarini va moliyaviy nazoratning e'tirof etilgan xalqaro standartlarini joriy etish yo'li bilan idoraviy mansub ta'lim muassasalarida budjet qonunchiligi buzilishi profilaktikasi va uning oldini olishga qaratilgan moliyaviy nazoratni amalga oshiradi.

Rivojlanish tenedensiyalari va istiqbollarini belgilaydi, maktabgacha ta'limning holatini qiyosiy tahlil qiladi;

Maktabgacha ta'lim muassasalari tarmog'i faoliyat ko'rsatishining ta'lim bilan bog'liq va ijtimoiy samaradorligini tahlil qiladi, uni maqbullashtirishga doir taklifarni ishlab chiqadi;

Jurnallar, blankalar, o'quv-metodik komplekslar, byulletenlar nashr etilishini va vazirlik tizimi faoliyatiga taalluqli bo'lgan o'quv qo'llanmalari e'lon qilinishini, shuningdek, vazirlikning veb-sayti ishini tashkil etadi.

Maktabgacha ta'lim muassasalarida ta'lim tizimini yaratishda intizomiy jihatlarning ahamiyati haqida so'z yuritilgand, intizom- bu xulq-atvorni tartibga solish bo'yicha qasddan qilingan yoki yo'qligi. Bu qonunlar va ko'rsatmalarga, madaniy me'yorlar va qadiryatlarga ochiq va qat'iy rioya qilish amaliyotidir; o'zini yoki boshqa odamlarni, hatto qiyin sharoitlarda ham boshqarish qobiliyati. Intizom bu xatti-harakatlarni boshqarishda qo'llab-quvvatlash, yo'l-yo'riq va ko'rsatmalar bilan qabul qilinadigan xatti-harakatlarni o'rgatish va yomon xulq-atvorni o'rganish. Bu chegaralarni belgilash, rollarini, majburiyatlarini va o'zaro kutishlarni aniqlashtirish va bashorat qilinadigan, tartibli va barqaror hayotni yaratish haqida. Mashhur iqtibosga muvofiq, "tanlovlar oqibatlarga olib keladi", intizomga rioya qilmaslik yoki ularga amal qilmaslik qandaydir tuzatish choralari olib kelishi kerak. Afsuski, bunday "tuzatish" halokatli oqibatlarga olib keladigan jiddiy qo'zg'atuvchidan kelib chiqadigan vaziyatlar juda ko'p. Masalan, ko'p muddat ichida pandemiyaga aylanib, dunyo bo'ylab behisob azob-uqubatlar va o'limga olib keladigan global Coronavirus-texnik jihatdan COVID-19 deb nomlanadi. Shaxsiy intizomning yetishmasligi, shu jumladan qo'llarni sovun bilan yaxshilab yuvish, bir metrdan ikki metrgacha bo'lgan ijtimoiy masofani saqlash va 14kun davomida o'z-o'zini karantin holatiga o'tkazish kabi oddiy ko'rsatmalarga rioya qilish pandemiyaning ekspansional tarqalishini kuchaytiradi.

O'quv muhitida intizom o'zini-o'zi belgilab qo'ygan qoidlarga bo'ysunmaslik, bezorilik, bog'chaga kelmaslik, bog'chaga kechikish, kultivizm, haqorat qilish, tartibsizlik, va shu kabilar. Agar davom ettirishga ruxsat berilsa, bunday intizom hayotdan keyin o'zini namoyon qiladi. Aksincha, bolalikdanoq intizomni tarbiyalash inson hayotini turli jabhalarida tartib o'rnatishga yordam beradi-siz bizning xavfsizlik yoki harbiy kuchlarimizga qarashingiz kerak. Eng muhim intizom – bu o'z-o'zini tarbiyalashdir, uni o'rganuvchilar standartlarni belgilash va ko'plab to'siqlar orasida qanday masofani bosib o'tishlari mumkinligini aniqlab olishlari kerak. COVID-19 balandligida, bog'chalar yopiq bo'lganligi sababli va nazorat ota-onalarning qo'lida bo'lganligi sababli, o'qitish

uyga ko'chirildi, o'z-o'zini tarbiyalash ta'limning uzluksizligini ta'minlashda muhim rol o'ynaydi. Jazo- bolaning rivojlanishini o'rganish jarayoni. Jazo intizomni tarbiyalash vositasi sifatida ishlatiladi. Bu ijobiy yoki salbiy bo'lishi mumkin. Jismoniy yoki jismoniy jazoga konservalar, jismoniy mehnat, masalan turli harakatli o'yinlar orqali.

Ijobiy intizomni qo'llashda o'qituvchilar va ota-onalar bolajonlar uchun xavfsiz va obro'li bog'cha muhitini saqlashga e'tibor berib quydagilarni e'tiborga olishlari kerak:

Aksiya bolaga ulanish tuyg'usini his qilishiga yordam beradimi?

Harakat bolaga uzoq muddatli ta'sir ko'rsatishga qaratilganmi? Bola nimani o'ylayotgani, his qilishi, o'rganishi va o'zi va dunyo haqida qaror qabul qilishi haqida qaror qabul qilishi haqida o'ylaydimi?

Aksiya hurmat, atrofdagilarga g'amhorlik kabi muhim ijtimoiy va hayotiy ko'nikmalarni hamda uy, bog'cha yoki kattaroq jamoaga hissa qo'shish ko'nikmalarini o'rgatadimi?

Aksiya Bolani shaxsiy kuch va avtonomiyadan konstruktiv foydalanish nuqtai nazaridan qanchalik qobilyatli ekanligini aniqlashga undaydimi?

Kartochkalar tizimi-ijobiy intizomga misol: o'zini yomon tutgan bolaga o'qituvchi tomonidan og'zaki ogohlantirish sifatida "sariq kartochka" beriladi. Agar vaziyat davom etsa, ularga boshqa karta beriladi va tengdoshlaridan ajralib turadi. Agar kerak bo'lsa, vaziyat "qizil kartochka"ga ko'tariladi va Bolani muassasa rahbariga yuboradi.

Shaxs va ijtimoiy muhitga bolalar faoliyatining sezilarli darajada bog'liqligi mavjud. Ta'lim olishga intilish jarayonida bolalar turli motivatsion xususiyatlarga ega. Bunday xususiyatlarga ega bo'lganlar, e'tiqodlariga qarab ko'plab o'quv strategiyalaridan foydalanadilar: tashqi motivatsiyaga ega bo'lganlar yaxshi rejalashtirish va yaxshi tashkil qilishni o'z ichiga olgan strategiyalardan foydalanishadi. Buni hisobga olgan hold avval bolalarda motivatsiyaning muhim rolidan kelib chiqib, o'qituvchilar e'tiborini bolalarda o'zlarining samaradorligini oshirish uchun motivatsiyani shakillantirishga

qaratishi va bolalarning yaxshi ishlash qobiliyatlariga qat'iy ishonishlari kerak . O'qituvchilar, shuningdek, bolalarga ko'rsatmalar berishda turli xil strategiyalardan foydalangan holda, bolalarda qadiryatlar tizimini samarali tarzda birlashtirishi uchun yaxshi tayyorgarlik ko'rishlari kerak. Yakuniy tahlilda biz har xil ingredientlar yaxshilab aralashgan holda yaxshilab tayyorlangan ovqatga o'xshaymiz biz o'z qisimlarimizni bo'rttirmasdan yoki boshqalarnikini kamaytirmasdan o'z rolimizni o'ynashimiz kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O'zbekiston Respublikasi 2020-yil 23-sentabr, O'RQ-637-son "TA'LIM TO'G'RISIDA"gi Qonuni.–T.:2020.
2. Захарова, Т. Т., & Егорова, В. Г. (2017). Педагогические условия подготовки будущих учителей к правовому образованию и воспитанию учащихся. Педагогические и социально-психологические основы научного развития общества: сборник статей, 108.
3. Махмудов, Ш. К. (2021). Профессионализм и формирование педагогических способности. *Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences*, 1(5), 45-50.